

KILDE 3: En psykiatrisk undersøgelse

Ved åbningen af Vridsløselille Forbedringshus i slutningen af 1859 var institutionen genstand for stor opmærksomhed. Vridsløselille var et imponerende bygningsværk og et moderne fængsel - både ideologisk, men også i teknisk forstand. Fangerne havde forhold, som efter tidens standard kun bekom det bedste borgerskab - ren luft, god mad og gode sanitære faciliteter.

Men alligevel var det noget helt galt. For kun otte år efter åbningen af Forbedringshuset Vridsløselille udkom "Om Fuldbyrkelse af Strafarbejde", forfattet af fængselsinspektøren for institutionen, Frederik Bruun. Bogen var en sønderrivende kritik af forbedringshusstraffen i den form, som fandtes på Vridsløselille - nemlig den pennsylvanske institutionsform. Kritikken handlede især om *isolationen*, da Fængselsinspektøren så, at netop isolationsprincippet gjorde, at mange af de indsatte blev sindssyge.

Justitsministeriet tog sagen meget alvorligt og lod derfor psykiateren, dr.med., Christian Tryde undersøge sagen.

Følgende kilde er et uddrag fra psykiaterens rapport med titlen "Cellestraffens Indvirkning paa Forbrydernes mentelle Sundhedstilstand." I bogen beskriver han både en række tilfælde af sindssygdom opstået i Vridsløselille, ligesom han forsøger at kortlægge sindssygdommens bagvedliggende årsager:

Eksempler på tilfælde af sindssygdom (hentet fra "Cellestraffens Indvirkning paa Forbrydernes mentelle Sundhedstilstand," uddrag fra s. 9 og s. 35-37):

(...)

Det andet Tilfælde angik en 27-aarig Haandværkersvend fra Kjøbenhavn (Nr 17. Pag. 104), der ved Indsættelsen betegnedes som svækket, og om hvem det antages, at han allerede paa dette Tidspunkt (Pag. 93) "havde Spiren til Sygdommen i sig. Han var uægte født, var forsømt, havde ringe Evner og var aldeles holdningsløs. Ikke mange Dage efter Indsættelsen talte han om et Mord, der skulde været begaaet paa Lade-gaarden og som voldte ham megen Ængstelse og forstyrrede hans Søvn." Hans Tilstand synes imidlertid ikke at have vakt synderlig Forstyrrelse før et Par Maaneder senere, da Opsynet "en Morgen kom ind til ham og fandt Gulvet overmalet med Galger og Skafotter og Fangen selv aldeles forvirret. Kort efter tog Sygdommen Overhaand, hvorfor han sendtes fra Fængslet til St. Hans Hospital".

J. J., 34 Aar. Med Hensyn til Patientens Herkomst vides kun, at han er født i Slesvig af borgerlige Forældre og opdragen hos disses Slægtninge. Han er oplært i Høker- og Meieribødkerfaget og giftede sig for c. 10 Aar siden med sin nuværende Kone, der var Meierske paa en Gaard, hvor han tjente, og med hvem han har et Barn. Han skal være meget nervøs, vides ikke at have gennemgaaet alvorligere Sygdomme, men mistænkes for at have onaneret.

I Februar 1868 blev han inddømt i Vridsløselille-Straffeanstalt paa 2 ½ Aar for begaaet Ildspaesættelse og Assurancesvig. Skammen over hans Forbrydelse og Straf og Bekymringen for Kone og Barn synes længe at have tyngt paa ham lidt efter lidt at have udviklet en deprimeret Sindstilstand. Han var indsat i Enkeltcelle, og der bemærkedes intet Paafaldende ved hans Tilstand før i de sidste Dage af Mai 1868, da han begyndte at klage over Urinbesværlighed (han har tidligere haft en Genorrhoe); den 29de Mai blev han lagt tilsens, han begyndte da at tale usammenhængende, var stærkt kogestioneret og skal af og til have været hallucineret. Han blev derpaa indlagt paa Sygeafdelingen, hvor han led af Søvnløshed og stadig befandt sig i en deprimeret Sindstilstand. Hans Vanvidsider skulle navnlig have dreiet sig om, at han havde forset sig mod Anstaltens Funktionærer, uden at han dog kunde angive nogen bestemt Forseelse. Han er bleven behandlet med kjølende Midler, Iglar, Styretebade etc.

Patienten indlagdes den 22de Juni 1868; han er af et temmelig kraftigt, men dog noget blegt og magert Udseende. Ansigtstudtrykket i høi Grad deprimeret. Han er i høi Grad betagen af Syndsbevidsthed, taler uafladeligt om sin Forbrydelse, om hvor stor en Synder han er, knugende Hænderne sammen under bestandig Graad. Han indlader sig ikke af sig selv med nogen Anden, men sidder i Almindelighed stille hen med grædefærdigt Ansigt og nedslaaet Blik. Han erindrer godt hele sin Fortid, men synes mindre godt orienteret med Hensyn til det senest Passerede. Udskreven helbredt efter endt Straffetid 25de Oktober 1869.

J. A., 24 Aar, Bondekarl fra Sverrig, indsattes den 1ste August 1868 paa 2/3 Aar for Uterlighed med et syvaars Barn. Han syntes normal ved Indsættelsen, men allerede 2 Maaneder efter klagede han over Hovedpine og mente, at han var dømt uskyldig. Efter nogle Styrtebade syntes han bedre, men i Oktober begyndte han atter at tale om, at han havde faaet en feil Dom; han saa svag ud, var hallucineret, var ordknapp, havde meget dilaterede Pupiller. Han fik Arbejde udenfor Cellen og syntes atter bedre, men den 14de November om Aftenen udstødte han gennemtrængende Skrig, hvormed han vedblev et Par Dage, hvorhos han paastod han paastod, at det ikke var ham, men en Anden, der skreg. Fik Opium, syntes bedre, men indlagdes paa Sygestuen den 29de December. Pupillerne havde kontraheret sig, han var rolig. P. Normal, af og til vilde han ikke tale, lad, vilde ud af Sengen, onanerer. Han løslodes den 1ste Februar 1869, var da disciplineret, men urolig og ængstelig, frygtede til den sidste Dag, at han skulde dø inden Løsladelsen. I de allersidste Dage havde han religiøse Anfægtelser og foregav, at den hellige Aand havde vist sig for ham. For øvrigt svarede han fornuftigt paa ethvert Spørgsmaal.

Dr.med., Christian Trydes syn på årsagerne til sindssygdom (hentet fra "Cellestraffens Indvirkning paa Forbrydernes mentelle Sundhedstilstand," uddrag fra s. 58-61):

(...)

Allerede ved en flygtig Gjennemlæsning af Sygehistorierne vil man nu sikkert have faaet Indtrykket af, at de i ætiologisk Henseende forholde sig meget forskjelligt, og at kun et begrændset Antal af de Sygdomme, der ere opstaaede i Cellefængslet, ogsaa muligvis kunne skyldes Straffesystemet. Til nærmere Oplysning desangaaende skal jeg forsøge at samle de enkelte Tilfælde i større Grupper; det følger af sig selv, at der herved ikke tilsigtes et Forsøg paa en videnskabelig Klassifikation eller Inddeling af de Psykoser, der opstaa i Cellefængslet; det er kun en Ordning af det foreliggende Materiale med det antydede Formaal for Øie.

Vi finde da en første Gruppe, hvis fælles Eiendommeligheder maa søges deri, at Hjernelidelsen var et Led af en anden legemlig Sygdom, der enten var medbragt til Fængslet, eller, forsaavidt den først var opstaaet her, rent tilfældig traf sammen med Fuldblindelsen af Straffen. Hertil hører den ene af de Tilfælde, der bemærkedes i det følgende Femaar, det under Nr. 7 (Pag. 27) omtalte, hvor Hjernelidelsen først kom kort før Døden som Følge af en kronisk Lidelse i andre Organer, og endelig af Tilfældene fra det sidste Aar det under Nr. 2 meddelte, i hvilket Sindslidelsen udviklede sig kort efter Indsættelsen hos en habituel Drinker, der var medtaget af Drik, da han kom til Fængslet.

En anden Gruppe dannes af Tilfælde, i hvilke den akutte Psykose, der opstod i Fængslet, maa betragtes som en mere fremtrædende Yttring af en kronisk Hjerne- lidelse, der var medbragt til Fængslet. (Nr. 2, 5, 18, 28, 34, 45 s ovenfor Pag. 10 og flg.) Hos alle disse Fanger var det allerede inden Udløbet af det første halve Aar af Straffetiden, at den akutte Form viste sig; den ledsagedes af en mer eller mindre udtalt legemlig Mathed tildels betegnet ved Vægttab, og optraadte som en Forstemning, hyppigst af melankolsk Beskaffenhed, der alt ved det Tidspunkt, da den blev erkjendt

som sygelig, var forbunden med Hallucinationer og Vrangforstillinger og blev afbrudt af opstemte Perioder. Selv hvor Forstyrrelserne ikke betegnes som lette og forbigaaende, synes de dog kun at have haft en forholdsvis kort Varighed. Foruden de ovenfor nævnte høre maaske ogsaa Nr. 11 og 20 (Pag. 17) samt det andet Tilfælde fra den første Periode (Pag. 35) og Nr. 5 (Pag. 37) herhen.

I en tredje Gruppe var der ikke medbragt nogen kronisk Psykose; de paagjældende Fanger vare alle unge og ugifte, og havde gennemgaaende i høi Grad været hengivne til Onani. De sindssyge Symptomer vare stedse af en meget fremtrædende Beskaffenhed, begyndte sent (fra $\frac{3}{4}$ indtil 3 Aar henne) i Straffetiden, viste sig som Skyhed, Indesluttethed, Mistænksomhed mod Opsynet og Embedsmændene ved Fængslet, Pirrelighed, Gjenstridighed og Opsætsighed og udviklede sig snart til stærke melankolske og maniakalske Tilstande (Nr. 3 Pag. 26, 8 Pag. 29, 12 Pag. 25, 15 Pag. 26, 21 Pag. 23, 23 Pag. 24) Sygdommen ledsagedes gennemgaaende af en tildels meget betydelig Vægtforøgelse og efterlod ofte – navnlig, naar Fangen ikke kom til Behandling i et Asyl (som Nr. 12, 21, 23) – en kjendelig aandelig Sløvhed.

(...)

Hvad dernæst den tredje Gruppe Sindslidelser angaar, da dreier Spørgsmaalet sig her fornemmelig om, hvorvidt man kan tillægge Onanien en væsentlig Betydning for Udviklingen af Sygdommen. Skjønt vel ikke nogen Læge i paakommende Tilfælde undlader at gjøre sin Klient opmærksom paa den Fare for Sundhedstilstanden, der avles gennem Selvbesmittelse, saa tør det dog vist antages, at denne Fare overvurderes en Del, og at Onanien neppe spiller saa stor en Rolle for Udviklingen af Neuroserne som det almindelig antages. Kun hvor det paagjældende Individ med en ulykkelig Lidenskab hengiver sig til denne Last, hvor der ikke gaar en Dag uden at Fristelsen faar Overmagt over Villien, og hvor denne Kamp fortsættes i længere Tid, træder Faren op i sin fulde Styrke, idet der fremkaldes Forandringer i Nervesystemet, der hyppigt først spores gennem Forstyrrelser i Hjernevirksomheden. I Almindelighed begyndte disse som lette, forbigaaende Anfald af Dvaskhed, Uoplagthed til Arbejde, Blodstigning til Hovedet, Søvnløshed, ængstede Drømme; efterhaanden ledsages disse Anfald af Mistænksomhed, Pirrelighed, Lunefuldhed og høie Begreber om egen Dygtighed. Medens Stemningen tidligere i det Hele taget var trykket, bemærker man nu af og til svagere eller stærkere opstemte Perioder ledsaget af Aandsfraværelse, lette Hallucinationer og paafaldende, undertiden forvirrede Ytringer og Handlinger; faar Tilstanden Tid til at udvikle sig videre, varer det ikke længe, inden man kan spore Svækkelse af de aandelige Evner, navnlig af Hukommelsen.

Kilde: Kongelige Bibliotek

ARBEJDSSPØRGSMÅL TIL KILDE 3

- Præsenter teksten (indhold, afsender/modtager, kildetype og kontekst).
- Hvilke tre årsager til sindssygdom oplister psykiatoren Christian Tryde, og hvilke argumenter bruger han? Find konkrete eksempler.
- Kig på patientbeskrivelserne og sammenlign dem med tekstens tre bud på årsager til sindssygdom. Hvad ville Christian Tryde pege på som årsagen til de tre patienters sindslidelser?